

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

Η ΕΥΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ (το πρώτο κεφάλαιο)

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

1

ΤΟΤΤΟ τὸ μακρὺ, μακρὺ μονοπάτι πάνω ἀπὸ τὸ βάλτο, βαθιὰ μέσα στὸ δάσος, — ποιὸς τὸ ἔχει χαράξει; Ὁ ἄντρας, ὁ ἄνθρωπος, ὁ πρῶτος πὺν ἦταν ἐδῶ. Γι' αὐτὸν δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη κανένα μονοπάτι. Ἀργότερα, ὕστερ' ἀπὸ καιρὸ, τὸ ἓνα ἢ τ' ἄλλο ζῶο ἀκολουθοῦσε τ' ἀδύνατα τὰ χνάρια, στὰ βαλτοτόπια ἀνάμεσα καὶ στὰ ἔλη, καὶ τὰ ἔκανε πιὸ φανερά, κι' ἀργότερα πάλι, τοῦτος ἢ κείνος ὁ Λάπωνας, τὸ μυριζότανε σιγὰ - σιγὰ τὸ μονοπάτι καὶ τὸ ἔπαιρνε, ὅταν πήγαινε, ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, γιὰ νὰ ρίξει καμιὰ ματιὰ στοὺς ταράντους του. Ἔτσι χαράχτηκεν ὁ δρόμος μέσα ἀπὸ τὴ μεγάλην ἐρημίᾳ, πὺν δὲν ἦτανε χτῆμα κανενοῦς, σ' αὐτὸ τὸν ἀδέσποτο τόπο.

Ὁ ἄντρας, αὐτὸς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἔρχεται ὁδοιπορώντας ἴσια κατὰ τὰ βορινά. Κουβαλεῖ ἓνα ταγάρι στὴ ράχη του καὶ τὸ ταγάρι αὐτὸ ἔχει μέσα τροφίματα καὶ κάμποσα σύνεργα. Ὁ ἄντρας εἶναι γερός καὶ χοντροφτιαγμένος κ' ἔχει πηχτά, σὰ σκουριασμένα, γένηια, καὶ μικρὲς χαρακὲς στὸ πρόσωπο καὶ στὰ χέρια, — μ' αὐτὰ τὰ σημάδια, φανερὸ πὺς εἶναι ἀπὸ λαθωματιές, πὺν νὰ τ' ἀπόχτησε, στὴ δουλειά, τάχα, ἢ σὲ καυγάδες; Μπορεῖ καὶ νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ θέλει νὰ κρυφτεῖ, μπορεῖ νὰ ἔναι καίνενας φιλόσοφος κι' ἀποζητᾷ τὴν εἰρήνη, — μά, ὅπως καὶ νὰ ἔχει τὸ πρᾶμα, πρὸς τὰ δῶ ἔρχεται, ὁδοιπορώντας, ἓνας ὀλομόναχος ἄνθρωπος, μὲς στὴν καρδιὰ τῆς ἀπέραντης μοναξιᾶς. Περιπατᾷ, περπατᾷ, γύρωθε εἶναι γαλήνη, κανένα πουλί, κανένα ζῶο νὰ τὸ γροικῆσεις, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ πετᾷ κάνα - δυὸ λόγια, ἔτσι, γιὰ νὰ κουβεντιάσει μὲ τοῦ λόγου του :

— Ἄχ, ναί, Θε μου, πὺν ἔσαι στὸν οὐρανὸ !

Ὅταν φτάνει, καθὼς ὁδοιπορεῖ στὰ βαλτοτόπια, σὲ κανένα βολικὸ μέρος, ἢ σὲ κανένα ξέφωτο μέσα στὸ δάσος, ξεφορτώνεται τὸ ταγάρι του καὶ τὸ ἀκουμπάει χάμου, κάνει ἓνα γῦρο καὶ ψαχουλεύει τὸ ἔδαφος. Ἐνα λεπτὸ πιὸ ὕστερα ξανάρχεται, φορτώνεται πάλι τὸ ταγάρι στὸν ὄμο του καὶ βάνει ξανὰ τὸν ἀχάραγο δρόμο μπροστά του. Ἡ δουλειὰ αὐτὴ βαστάει ὀλάκερη τὴ μέρα, κοιτάζει στὸν ἥλιο τὴν ὥρα, ὦ, ὦ, θὰ νυχτώσει ὅπου νὰ ἔναι, ρίχεται ἀπάνου στὰ ρεῖκια καὶ κοιμᾷται ἀκουμπώντας τὸ κεφάλι του πάνωθε στὰ μπράτσα του.

Ἔσπερα ἀπὸ κάμποσες ὥρες κινάει ξανά γιὰ παραπέρα.
Ἄχ, ναί, Θε μου, πού 'σαι στὸν οὐρανό! τραβάει ξανά ἴσια κατὰ
τὰ βορινά, κοιτάζει στὸν ἥλιο τὴν ὥρα, δὲν ἀπολησμονᾶ τὴ μεση-
μεριάτικη ἀνάπαυση, κάθεται χάμου, βγάζει ἕνα ξεροκόμματο ἀπὸ
τὸ ταγάρι του καὶ κατσικίσιο τυρί, τρώει, καὶ πίνει νερὸ ἀπὸ ἕνα
ρουακάκι. Ἄφου τὰ κάνει ὅλα αὐτά, ξαναπαίρνει τὸ δρόμο του.
Καὶ τούτη ἐπίσης ὀλάκερη τὴ μέρα περπατᾶ, περπατᾶ χωρὶς νὰ
σταματᾶ, ὅλο καὶ πιὸ πέρα, γιὰτὶ πρέπει νὰ ψαχουλεύει σὲ πολλὰ
βολικὰ μέρη μέσα στὸ δάσος. Τί νὰ γυρεύει, ἄραγες; Χω-
ράφια, γῆς; Μπορεῖ καὶ νὰ 'ναι, ἀλήθεια, κανεὶς μετανάστης
ἀπὸ τὰ χωριά, γιὰτὶ 'χει τὰ μάτια του τέσσερα, θωρεῖ κατασκοπευ-
τικὰ κ' ὑποψιασμένα γύρω του, κάθε τόσο ἀνεβαίνει σὲ κανένα ψή-
λωμα καὶ θωρεῖ καλὰ - καλὰ τρίγυρα. Εἶναι ἡ ὥρα πού ὁ ἥλιος βα-
σιλεύει πάλι.

Τώρα βρίσκεται πρὸς τὰ δυτικὰ μιᾶς μακροῦ ἀπλωμένης πε-
διάδας, δασωμένης ἐδῶ κ' ἐκεῖ, κ' ἐδῶ ἐπίσης εἶναι δάσος οἱ φυλ-
λωσιές, κ' ἀνάμεσά τους στρημώχονται τὰ βοσκοτόπια, κ' ἔτσι
τραβᾶ ἡ πεδιάδα ὡς πέρα, ὥρες κ' ὥρες μακροῦ... Σουρουπώνει, μὰ
ὁ ἄντρας ἀφουγκράζεται τὸ σιγαλὸ κελάρυσμα ἐνοῦς ποταμοῦ
κ' αὐτὸ τὸ ἀλαφρὸ τὸ κελάρυσμα εἶναι σὰν κάτι τις ζωντανό, ναί,
εἶναι κάτι τις πού τὸν κάνει νὰ νιώθει χαρούμενος. Καθὼς ἀνεβαί-
νει στὴν κορφὴ βλέπει, μέσα στὸ μισοσκοτάδο, τὴν πεδιάδα ν' ἀ-
πλώνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του καὶ μακροῦ, κατὰ τὸ νοτιά, μό-
λις - μόλις φωτισμένο, τὸν οὐρανό. Λοιπόν, εἶναι ὥρα νὰ πλαγιά-
σει γιὰ νὰ κοιμηθεῖ.

Τὸ πρωῖ, θωρεῖ ν' ἀπλώνεται μπροστά του ἕνα τοπίο μὲ δά-
σος καὶ βοσκοτόπια. Κατηφορίζει πιὸ κεῖ ἀκόμα : ἐδῶ 'ναι μιὰ
καταπράσινη πλαγιά· μακρύτερα, χαμηλά, βλέπει ἕνα κομματί ἀπὸ
τὸν ποταμὸ κ' ἕνα λαγὸ πού μ' ἕνα πήδημα μόνο περνᾶ στὸν ἀντί-
περα ὄχτο. Ὁ ἄντρας κουνᾶ μὲ νόημα τὸ κεφάλι του πῶς, ναί, ἦταν
πολὺ καλὸ πού ὁ ποταμὸς δὲν εἶναι φαρδύτερος ἀπὸ ἕνα λαγου-
δίσιο πήδημα. Μιὰ πέρδικα πού κλώσαγε τ' αὐγὰ της πετᾶ, ξα-
φνικά, ἀνάμεσα στὰ πόδια του καὶ τὸν ξαφνιάζει, καὶ πάλι ὁ ἄν-
τρας κουνᾶ μὲ νόημα τὸ κεφάλι του : ἐδῶ ὑπάρχουν καὶ ζῶα καὶ
πουλιὰ καί, λοιπόν, αὐτὸ 'ναι πολὺ, πολὺ καλὸ σημάδι ! Τὰ πόδια
του πατᾶνε ἀνάμεσα σ' ἀγριοφραουλιές καὶ σμῦρτα, ἀνάμεσα ἀπὸ
ἐφτάγλωσσα ἀστρούλια τοῦ δάσους καὶ γερμένες φτέρες· κάποτε,
κοντοστέκεται, πότε ἐδῶ, πότε κεῖ, καὶ σκάβει στὴ γῆς μ' ἕνα σί-
δερο καὶ τὴ μιὰ βρίσκει καστανόχωμα καὶ τὴν ἄλλη λασπερὴ γῆς
τοῦ βάλτου, λιπασμένη, χιλιάδες καὶ χιλιάδες χρόνια τώρα, ἀπὸ
πεσμένα φύλλα καὶ σαπισμένα κλαδιά. Ὁ ἄντρας κουνάει μὲ νόη-
μα τὸ κεφάλι πῶς ναί, ἐδῶ θέλει νὰ ἐγκατασταθεῖ, ναί, ἐδῶ θὰ
ἐγκατασταθεῖ, αὐτὸ θέλει. Δυὸ μέρες ἐξακολουθεῖ νὰ τριγυρίζει
ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἐκεῖ κοντά, μὰ τὸ βράδι γυρίζει πάντα πίσω ξανά,
σ' αὐτὴ τὴν πλαγιά. Τὴ νύχτα κοιμᾶται κἀνοντας τὸ γιγατάκι του

ἀπὸ κλαριά ἐλατιοῦ, εἶναι ὀλότελα στὸ σπίτι του ἐδῶ, ναί, ἔχει κιό-
λας ἓνα γιατάκι κάτω ἀπὸ τὴν προεξοχὴ ἐνοῦς βράχου.

Τὸ σοβαρώτερο ἔγινε κιόλας, νὰ βρεῖ, δηλαδή, τὸ μέρος, ἓνα μέρος πὺν νὰ μὴν ἀνήκει σὲ κανένα, πὺν νὰ 'ναι δικό του. Καί, τώρα, ἤρθανε οἱ μέρες τῆς δουλειᾶς. Ἔβαλε ἀμέσως μπροστὰ νὰ βγάλει φλοῦδες ἀπὸ τὰ δέντρα πὺν βρίσκονταν στὶς πιὸ μακρινὲς ἄκρες τοῦ δάσους, τώρα πὺν εἶχανε ἀκόμη πολὺ χυμό. Ὑστερα, ἀπλώνει τὶς φλοῦδες τῆ μιὰν ἀπάνου στὴν ἄλλη, τὶς πατήκωνε καλὰ μὲ πέτρες καὶ τὶς ἄφηνε νὰ ξεραθοῦν. Ὅταν πιὰ ἔκανε ἓνα με-γάλο φορτίο, τὶς ἔπαιρνε στὴ ράχη καὶ τὶς πήγαινε, ὅλα αὐτὰ τὰ μίλλια τὸ δρόμο, στὸ χωριό, γιὰ νὰ τὶς πουλήσει σὰν ὑλικὸ οἰκοδομῶν: στεγῆς τῶν σπιτιῶν. Κι' ἀπὸ κεῖ κάτω πάλι, ἔφερνε στὴ μικρὴ του πλαγιά καινούργια ταγάρια μὲ φαγώσιμα καὶ σύνεργα καὶ χρειαζόμενα λογιῶ - λογιῶ: ἀλεύρι, λίπος, ἓνα τσουκάλι, ἓνα τηγάνι. Ἀνηφόριζε καὶ κατηφόριζε, πάλι καὶ πάλι, τὸ μονοπάτι, ἀπὸ τὴν πλαγιά του στὸ χωριὸ κι' ἀπὸ τὸ χωριὸ στὴν πλαγιά του, φορτωμένος, πάντα φορτωμένος. Ἐνας γεννημένος βαστάζος ἦτονε, μιὰ φορηγίδα ἦτονε στεριανή, πὺν πάει μέσα ἀπὸ τὸ δά-σος, ὦ ναί, ἔμοιαζε ν' ἀγαπᾶ τούτη τὴ δουλειά του, νὰ περπατάει πολὺ· τοῦ φαινόταν πὼς θὰ 'τονε μιὰ ἀχρηστη ὑπαρξὴ ἀν πήγαινε δίχως νὰ 'χει ἓνα βαρὺ φορτίο στὶς πλάτες του, καὶ μιὰ τέτοια ὑπαρ-ξὴ, μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν τοῦ ταίριαζε αὐτουνοῦ.

Μιὰ μέρα γύρισε πίσω στὴν πλαγιά του μ' ἓνα βαρὺ σακκὶ στὶς πλάτες του κι' ἀπὸ 'να σκοινὶ ἔσερνε ἓνα μικρὸ τραγὶ πὺν τὸ ἀκολουθοῦσαν δυὸ κασίκες. Ἦτονε τόσο εὐτυχισμένος μὲ τὶς κασί-κες του, σάμπως νὰ ἦντουσαν γελάδες καὶ τοὺς φερνόταν ὅλος καλω-σύνη. Ὁ πρῶτος ξένος πὺν πέρασε ἀπὸ τὰ κεῖ ἦτονε ἓνας Λάπωνας. Τοῦτος ἐδῶ πάλι εἶδε τὶς κασίκες καὶ μάντεψε πὼς ἔπεσε ἀπάνω σ' ἓναν ἄνθρωπο πὺν τὴν εἶχε ἀράξει γιὰ καλὰ ἐκεῖ χάμου, κ' εἶπε:

— Θὰ μείνεις πολὺν καιρὸ δῶ πέρα;

— Ναί, ἀποκριθῆκε ἐκεῖνος.

— Πὼς σὲ λένε;

— Ἰσάκ. Μὴ καὶ γνωρίζεις καμιὰ κοπέλλα γιὰ μένα;

— Ὅχι, μὰ θὰ τὸ πῶ ἐκεῖ πέρα, ναί, ἐκεῖ πὺν πάω.

— Ναί, πέ το. Νὰ πεῖς πὼς ἔχω ζωντανά, μὰ δὲν ἔχω κανέ-
να πὺν νὰ μοῦ τὰ γνοιιάζεται.

Ἰσάκ, τὸ λοιπὸν! ναί, κι' αὐτὸ θὰ τό 'λεγε ὁ Λάπωνας. Ὁ ἄν-
τρας τῆς πλαγιάς δὲν ἦτονε κανένας φυγόδικος, εἶπε δὰ καὶ τ' ὄνο-
μά του. Φυγόδικος αὐτός; Μά, τότες, θὰ τὸν ἀνακαλύφτανε. Ἦτο-
νε μόνον ἓνας ἀκούραστος δουλευταράς, ἐμάζωνε σανόχορτο γιὰ

ἦτονε γερή καὶ ζεστή, πὺ δὲν τριζοβολοῦσε ἀπὸ τοὺς ἀρμούς της· στὶς ἀνεμικὲς κι' οὐδὲ μποροῦσε νὰ πάθει ἀπὸ πυρκαγιά. Μποροῦσε νὰ μπαίνει στὴ φωλιά του αὐτὴ, νὰ σφαλᾶ τὴν πόρτα πίσω του καὶ νὰ μένει ἐκεῖ μέσα ἤσυχα καθισμένος ἢ μποροῦσε νὰ στέκει στὸ κατώφλι τῆς πόρτας του καὶ νὰ φαίνεται σὰν ἀφέντης τοῦ σπιτιοῦ του, ἂν λάχαινε νὰ περάσει κανεὶς ἀπὸ κεῖνα τὰ μέρη. Ἡ καλύβα του ἦτονε χωρισμένη στὰ δύο, καὶ στό 'να ξόμενε κεῖνος καὶ στ' ἄλλο τὰ ζωντανά του. Καὶ μέσα - μέσα, κάτω ἀπὸ τὸ βράχο πὺ σχημάτιζε μιὰ καλὴ κουφάλα, εἶχε βολέψει, σὰν ἀποθήκη, τὰ σανά του. "Ολα τὰ 'χε καλὰ βολέψει στὴν καλύβα του.

"Ἄλλη μιὰ φορὰ ἀκόμη, περνοῦνε, ἀπὸ κεῖ πέρα, δυὸ Λάπωνες, πατέρας καὶ γιός. Στέκουνε ἐκεῖ δὰ χάμου, ἀκουμποῦνε καὶ μὲ τὰ δυὸ χέρια τους στὶς μακρὺς ἀγκλίτσες τους, ξανοίγουνε καλὰ - καλὰ τὴν καλύβα καὶ τὴν ξεχερσωμένη γῆς κι' ἀκοῦνε τὰ κατσικοκούδουνα πάνου στὴν πλαγιά.

— "Ἐ, καλημέρα, λένε κ' οἱ δυὸ, μπρὲ - μπρὲ, ἐδῶ 'ρθανε μεγάλοι ἄνθρωποι!

Καὶ τέτοιοι γαλίφιδες πὺ 'ναι πάντα τους οἱ Λάπωνες!

— Μπά καὶ κατέχετε, καμιὰ κοπελλιὰ γιὰ μένα; ἀποκρίνεται ὁ 'Ισακ, γιὰτὶ μόνο αὐτὸ 'χει στὸ κεφάλι του.

— Μιὰ κοπελλιὰ νὰ σὲ βοηθᾶ; "Ὀχι. Μὰ θὰ τὸ ποῦμε πιὸ κάτω.

— Ναί, ἂν ἔχετε τὴν καλωσύνη, κάνετε το. Καὶ πὺς ἔχω σπίτι καὶ χωράφι καὶ ζωντανά, μὰ δὲν ἔχω καμιὰ κοπελλιὰ νὰ μὲ βοηθᾶ, αὐτὸ πρέπει νὰ πῆτε.

"Ἀχ, ὅσες βολὲς κατέβηκε ἐκεῖ κάτω στὸ χωριὸ μὲ τὶς φλοῦδες πὺ ἔβγανε ἀπὸ τὶς σημύδες, παντοῦ 'χε κοιτάξει γι' αὐτὴ τὴν κοπελλιὰ πὺ θὰ τὸ βοήθαγε στὶς δουλειές του, καὶ πουθενὰ δὲν τὴν βρῆκε. Τὸν κοιτάξανε καλὰ - καλὰ, μιὰ χήρα, κάνα - δυὸ γεροντοκόρες, μὰ δὲν τὸ τολμήσανε νὰ τοῦ ὑποσκεθοῦνε βοήθεια, — ἔνεκα ποιό λόγο, αὐτὸ δὲν κατάφερνε ὁ 'Ισακ νὰ τὸ ἐξηγήσει. Μ' ἀλήθεια, δὲ νογοῦσε νὰ τὸ ἐξηγήσει; Καὶ ποιά θὰ δεχότανε νὰ πάει νὰ δουλέψει σ' ἐνοῦς ἀντροῦς ὀλομόναχου τὸ σπίτι, ὄξω στὶς ἑπτὰ ἐρημιές, μίλλια ὀλόκληρα μακρὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ναί, σὲ μιᾶς μέρας δρόμο ἀπὸ τὸν τελευταῖο συνοικισμό πὺ μένανε ἄνθρωποι; Κ' ὕστερις, μπᾶς καὶ λόγου του ἦτονε μιὰ σταλιὰ εὐχάριστος κι' ὁμορφος, γιὰ τὸ Θεὸ κάμετε, ὀλωσδιόλου τὸ ἀντίθετο ἦτονε, κι' ἅμα μιλοῦσε, δὲν ἦτονε κανένας τενόρος πὺ γρουλώνει τὰ μάτια του θωρώντας πρὸς τὸν οὐρανὸ, ἂ πά, πά, πᾶ, ἢ φωνὴ του ἦτονε πολλὰ χοντρὴ κι' ὡσὰν κανενοῦς θεριοῦ.

"Ἐπρεπε, τὸ λοιπόν, νὰ βολευτεῖ μοναχὸς του.

Τὸ χειμῶνα ἔκανε ἓνα μεγάλο φόρτωμα ξύλα, τὰ 'παιρνε στὴ ράχη του, τὰ πούλαγε κάτω στὸ χωριὸ καὶ γύριζε πίσω, μὲ τὰ γάρια γιομάτα τροφίματα, τζουμπλέκια καὶ σύνεργα, μέσα ἀπὸ τὰ χιόνια. Ἦντουσαν δύσκολες οἱ μέρες αὐτές, ναί, ἔνιωθε ὄλο τὸ

μεγάλο βάρος ἄπάνω του. Εἶχε, βλέπεις, ζωντανὰ καὶ δὲ μπορούσε νὰ τ' ἀφήνει πολὺν καιρὸ μοναχὰ τους. Μὰ τί μπορούσε καὶ νὰ κάνει; Ἡ ἀνάγκη, ὅμως, κάνει πολλὰ καὶ τὸ μυαλό του ἦτονε ἀδούλευτο ἀκόμη κ' ἔτσι ἔκοβε ὀλοένα, κ' ὀλοένα καὶ πιότερο τὸ γύμναζε τοῦ λόγου του. Τὸ πρῶτο - πρῶτο πὺ ἔκανε, μόλις ξεκίναγε νὰ φύγει, ἦτονε ν' ἀφήνει τὶς κατσίκες του λεύτερες, πὺ νὰ μπορούν νὰ χορτάσουν τὴν πείνα τους τσιμπολογώντας τὰ κλαδιὰ στὸ δάσος, μοναχὲς του. Μὰ ἤξερε ἀκόμη κ' ἄλλο ἓνα τρόπο γιὰ νὰ τὰ φέρνει βόλτα μαζί τους. Κρέμασε ἓνα μεγάλο ξύλινο κουβά, κάτω στὸ ποτάμι, κ' ἄφησε νὰ πέφτει κομμάτι νερὸ μέσα του, λίγο - λίγο, ὅμως, ἔτσι, πὺ ἴσαμε νὰ γιομίσει χρειάζονταν δεκατέσσερες ὥρες. Ὅταν ὁ κουβάς γιόμιζε καὶ ξεκείλιζε τὸ νερό, τότε ἔπαιρνε τὸ βάρος πὺ χρειάζονταν γιὰ νὰ πέσει, μὰ, ἔτσι, καθὼς ἔπεφτε, τράβαγε ἓνα σκοινί, πὺ ἢ ἄλλη ἄκρα του ἦτονε δεμένη στὴν ἀποθήκη μὲ τὰ σανὰ, σ' ἓνα πορτάκι, — τὸ πορτάκι ἄνοιγε, τότες, καὶ τρία δεμάτια σανὸς ἔπεφταν εὐτύς. Τὰ ζωντανὰ του εἶχανε νὰ φᾶνε.

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὰ κατάφερε μιὰ χαρά.

Τετραπέρατη ἀνακάλυψη, ὅσο νὰ πεῖς, μπορεῖ, ἀλήθεια, νὰ 'τονε κ' ἀπὸ τὸ Θεό, ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς νὰ τοῦ 'δωσε ἓνα χεράκι στὶς δουλειές του. Ἐτσι πήγανε καλὰ τὰ πράματα ἴσαμε πὺ τέλειψε τὸ φτινόπωρο· ὕστερις, ἤρθε τὸ χιόνι, ὕστερις οἱ βροχές, ὕστερις πάλι τὸ χιόνι καὶ μόνο χιόνι, ὅλο τὸν καιρό. Τότες, ὅμως, τὸ μηχανήμα ἄρχισε νὰ τοῦ παίξει ἄσκημα παιγνίδια, γιὰ τὸ κουβάς γιόμιζε πρὶν τὴν ὥρα του μὲ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς καὶ τὸ πορτάκι ἄνοιγε κ' αὐτὸ πρὶν τὴν ὥρα του. Ὁ ἄντρας σκέπασε τὸν κουβά, καί, γιὰ ἓνα διάστημα, τὰ πράματα πήγανε πάλι καλὰ, καθὼς πρὶν, μὰ ὅταν πιά μπῆκε στὰ γερά ὁ χειμώνας, τὸ νερὸ πάγωσε καὶ τὸ μηχανήμα στάθηκε ὀλότελα.

Τότες πιά χρειάστηκαν κ' οἱ κατσίκες κ' ὁ ἴδιος ὁ ἄντρας νὰ πορευτοῦνε ἀπὸ μόνοι τους κατὰ πῶς δυνόντουσαν.

Ἦντουσαν δύσκολες κεῖνες οἱ μέρες ἀλήθεια, ὁ ἄντρας χρειάζονταν βοήθεια καὶ βοήθεια δὲν εἶχε καμιὰ. Αὐτό, ὅμως, δὲ σημαίνει δὰ καὶ πὼς τὰ 'χασε. Καθότανε κ' ἔκανε μπασοδούλεια στὸ σπιτικό του. Ἐτσι, ἔφτιαξε ἓνα παράθυρο στὴν καλύβα του: ἓνα παράθυρο μὲ δυὸ τζαμωτὰ φύλλα. Ἦτονε νὰ χάνεις τὸ νοῦ σου μὲ τὸ φῶς τῆς μέρας πὺ μπῆκε τόσο πλήθιο μέσα στὴ ζωὴ του, καθὼς δὲ χρειάζονταν πιά νὰ πετᾷ ὀλοένα ξύλα μέσα στὴ φωτιά, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ βλέπει. Κέφι νὰ 'χει μόνο νὰ κάθεται ἐκεῖ δὰ νὰ καὶ νὰ πελεκᾷ τὰ ξύλα του, γιὰ τὶς δουλειές πὺ τὰ 'θελε, μὲ τὸ φῶς τῆς μέρας. Ὅλα πήγαιναν στὸ καλύτερο, ὅλα ἦντουσαν πιὸ φωτεινά, τώρα. Ἄχ, ναί, Θεέ μου, πού 'σαι στὸν οὐρανό! Ποτέ του δὲ διάβαζε ἓνα βιβλίο, οἱ σκέψεις του, ὅμως, συχνὰ - πυκνὰ, τριγύριζαν γύρω ἀπὸ τὸ Θεό, πὼς νὰ κάμει κ' ἄλλοιῶς, σέβας κ' ἐμπιστοσύνη γιομίζανε τὴν καρδιά του γιὰ

τόν Κύριο. Ὁ οὐρανὸς πηγμένος στ' ἄστροι, τὸ θρόϊσμα τοῦ δά-
σους, ἡ μοναξιά, οἱ σωροὶ τὸ χιόνι, οἱ δυνάμεις ποὺ ἦντουσαν ἀπά-
νου στὴ γῆς καὶ πάνου ἀπὸ τὴ γῆς, τὸν κάνανε πολλές φορὲς νὰ
βουβαίνεται ὅλη τὴ μέρα καὶ νὰ σκέφτεται καὶ νὰ προσεύχεται.
Αἰσθανότανε πὼς ἦτονε ἁμαρτωλὸς καὶ φοβότανε τὸ Θεό, καὶ τὶς
Κυριακὲς πλενότανε καλὰ - καλὰ γιὰ νὰ τιμήσει τὴ σκόλη, ἂν
καὶ δούλευε κ' ἐκείνη τὴ μέρα ὅπως καὶ τὶς ἄλλες.

Ἦρθε κ' ἡ ἀνοιξη, καλλούργησε τὸ χωραφάκι του κ' ἔσπει-
ρε πατάτες. Τὰ ζωντανά του εἶχανε, τώρα, πληθύνει: κάθε κα-
τσίκα εἶχε γεννοβολήσει δυὸ κατσικάκια, τώρα ἦντουσαν ἑφτά κε-
φάλια ἂν λογαριάσεις μικρὰ καὶ μεγάλα μαζί.

Προβλέποντας τὸ μέλλο, μεγάλωσε τὸ σταῦλο του κ' ἔβαλε
κ' ἐκεῖ δὲ νὰ ἔνα ζευγάρι τζάμια, ἀνοίγοντας παράθυρο, γιὰ νὰ
θωροῦνε καὶ τὰ ζωντανά. Ξημέρωσε μὲ μιᾶς καὶ κεῖ μέσα. Ὅλα
σιάζανε σιγὰ - σιγὰ μὲ τὸν καιρὸ, ἄχ, ναί, Θεέ μου, πού 'σαι στὸν
οὐρανό!

Καὶ μιὰ μέρα, νὰ σου κ' ἡ βοήθεια. Ἔκοψε στὴν ἀρχὴ ἕνα
σωρὸ βόλτες, ἀπάνου - κάτω, στὴν πλαγιά, ἴσαμε νὰ πάρει τὴν
ἀπόφαση νὰ κατεβεῖ κατὰ τὴν καλύβα. Εἶχε βραδιάσει πιά, ἴσαμε
νὰ τὸ ἀποφασίσει, μὰ ὕστερις κατέβηκε, — μιὰ καστανομάτα κο-
πελλάρα ἴσαμε κεῖ πάνου ἀψηλὴ, κρεατερὴ καὶ χοντροκόκκαλη,
μὲ γερά, καλὰ χέρια, μὲ ξυλοπάπουτσα στὰ πόδια, μ' ὅλο ποὺ ἡ
ἴδια δὲν ἦτονε καμιὰ Λαπόνισσα, καὶ μ' ἕνα πέτσινο ταγάρι στὴ
ράχη της. Τὰ 'χε φαίνεται, κιόλας, τὰ χρονάκια της, στὰ γιομά-
τα, καὶ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε εὐγενικὰ κι' ὁμορφα, ὅπου - ὅπου θὰ πάτα-
γε τὰ τριάντα.

Ἔνεκα ποιό λόγο νὰ φοβᾶται; Χαιρέτισε, καὶ πρὶν καλὰ -
καλὰ μπεῖ, βιάστηκε νὰ τοῦ πεῖ.

— Πάω, μόνο, γι' ἀπάνου, στὸ βουνό, γι' αὐτὸ τράβηξα
ἀπ' αὐτὸ τὸ δρόμο.

— Μπᾶ, ἔτσι; εἶπε ὁ ἄντρας. Δὲν τὴν καταλάβαινε καὶ κα-
λά, γιατί δὲν τὰ 'λεγε ξεκάθαρα κ' ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ γύριζε καὶ τὸ
μοῦτρο της ἄλλοῦ ἅμα ἦτονε νὰ μιλήσει.

— Ναί, εἶπε ἐκείνη. Κι' ὁ δρόμος εἶναι πολὺς ὡς ἐκεῖ.

— Ναί, ἀποκρίθηκε αὐτός. Πᾶς ἀπάνου στὸ βουνό;

— Ναί.

— Τί πᾶς νὰ κάνεις ἐκεῖ;

— Ἐκεῖ 'ναι οἱ δικοί μου.

— Μπᾶ, ἔτσι, ἔχεις τοὺς δικούς ἐκεῖ; Πᾶς σὲ λένε;

— Ἰνγκερ, καὶ τοῦ λόγου σου πᾶς σὲ λένε;

— Ἰσάκ.

— Ἄ, Ἰσάκ. Κ' ἐδῶ κάθου;

— Ναί, ἐδῶ κάθομαι, εἶμαι στὸ φτωχικό μου καθὼς βλέ-
πεις.

— Δέν εἶναι καθόλου ἄσκημα, ἐδῶ, καθῶς βλέπω, εἶπε κολακευτικά.

Ἄσκημα ἦτονε πιά στό μυαλό καλά μεγάλος, καί, λοιπόν, μιᾶς στιγμῆς, τοῦ πέρασε ἀπό τό κεφάλι πῶς ὁ νοῦς κι' ὁ λοῖσμός τούτης δῶ τῆς κοπελλάρας ἦτονε νά ρθει κατ' εὐθεία ἐδῶ καί πουθενά ἄλλου, καί μόνο γι' αὐτό 'χε ξεκινήσει ἀπό τό σπίτι της. Μπορεῖ καί νά 'χε ἀγροικήσει πῶς εἶχε ἀνάγκη ἀπό τή βοήθεια μιᾶς γυναίκας.

— Κόπιασε μέσα νά ξαποστάσεις! εἶπε.

Μπήκανε στήν καλύβα, φάγανε ἀπό τὰ φαγώσιμα πού κράταγε κείνη κ' ἤπιανε κατσικίσιο γάλα ἀπό τίς γίδες του. Ὅσοτερα ψήσανε καφέ, πού τόν εἶχε φερμένο σ' ἓνα μικρὸ σακκουλάκι στό ταγάρι της. Περάσανε ἀρκετὴ ὥρα πίνοντας τόν καφέ τους καί κουβεντιάζοντας, πρὶν πέσουν νά κοιμηθοῦν. Τῆ νύχτα, ὁ Ἰσακ πλάγιαζε κεῖ χάμου κ' ἦτονε γιομάτος ἀποθυμιές γι' αὐτήνα· καί τὴν ἀπόχτησε.

Τὸ πρωῖ, ἐκείνη, δέν ἔφυγε, μηδὲ τὴν ἀπό πάνου μέρα. Ἦτονε πολλὰ χρήσιμη ἐκεῖ μέσα, ἄρμεξε τίς κατσίκες καί καθάρισε καλά - καλά τίς ξύλινες καρδάρες μὲ λεπτὴν ἄμμο. Μήτε πού ξανάφυγε.

Ἰνγκερ τὴ λέγανε. Ἐκεῖνο τὸν λέγανε Ἰσακ.

Τώρα, ἄρχιζε μιὰ ἄλλη ζωὴ γιὰ τὸν ἔρημο ἄντρα. Τὸ μόνο κακὸ ἦτονε πού ἡ γυναίκα του δὲ μίλαγε ξεκάθαρα κ' ἐξ αἰτίας μιᾶς λαγουδίσις κοψαχειλιᾶς πού 'χε στὰ χεῖλια της δέν ἔπαυε νά γυρίζει ἄλλου τὰ μάτια της, μόλις τὴν ξάνοιγες. Αὐτὸ ὅμως δέν ἦτονε τίποτις γιὰ νά τῆς τὸ κατηγορήσεις. Στὸ κάτου - κάτου τῆς γραφῆς, δίχως αὐτὸ τὸ σκισμένο χεῖλι, δὲ θὰ ῥχότανε νά τότε βρεῖ σ' αὐτήνα τὴν ἐξορία τοῦ Ἀδάμ. Καί τὸ λοιπόν, τὸ σκίσιμο τοῦτο, ἦτονε ἡ καλὴ του τύχη. Μὴ τυχὸν καί τοῦ λόγου του ἦτονε ἀψεγάδιαστος; Ὁ Ἰσακ, μ' αὐτὰ τὰ πηχτά, σκουριασμένα γένεια, καί τὸ κοντόχοντρο κορμί, ἔμοιαζε μὲ κανένα φριχτὸ ξωτικό, ναί, σὰ νά τὸν θωροῦσες πίσω ἀπὸ κανένα ἀπὸ κείνα τὰ τζάμια πού παραμορφώνουνε τὸν ἄνθρωπο. Ἀλλοιῶς, ἂν δέν εἶχε μιὰ τέτοια ἔκφραση ἢ μούρη του, γιὰ ποιὸ λόγο νά τριγυρίζε σ' αὐτὲς τίς ἐρημιές; Ἦτονε, κιόλας, πολὺ, πού ἡ Ἰνγκερ δέν εἶχε πάρει δρόμο γλέποντάς τον.

Ὅχι, δέν εἶχε πάρει δρόμο. Ὅταν ἐκεῖνος ἔφευγε κ' ὕστερα πάλι ξαναγύριζε, ἡ Ἰνγκερ ἦτονε στήν καλύβα, κ' οἱ δύο 'χάανε γίνοι ἓνα, ἡ καλύβα κι' αὐτή.

Τώρα, εἶχε νά γνοιάζεται γι' ἄλλο ἓνα πρόσωπο παραπάνου, μὰ τὰ 'ξίζε. Τώρα, μπορούσε νά λείψει πιὸ πολὺ, μπορούσε πιά νά σαλέψει καί νά 'ναι ἡσυχος γιὰ τὰ ζωντανά του. Ἐκεῖ ἦτονε τὸ ποτάμι, ἓνα καλωσυνάτο ποτάμι, πού, ἐχτὸς ἀπὸ τὴν καλωσυνάτη ὄψη του ἦτονε καί βαθύ, καί τὸ ρέμμα του γρήγορο, δέν ἦτονε κανένα ὀλότελα ἀσήμαντο ποτάμι, ὄχι, θὰ 'πρεπε νά κατε-

βαίνει ἀπὸ καμιά μεγάλη λίμνη, πάνω ἀπὸ τὰ βουνά. Τὸ λοιπόν, ὁ Ἰσάκ προμηθεύτηκε σύνεργα τῆς ψαρικῆς καὶ γύρευε νὰ βρεῖ αὐτὴ τὴ λίμνη, καὶ τὸ βράδι, ὕστερις, καθὼς γύριζε πίσω, κουβάλησε ἓνα ἀρκετὰ σεβαστὸ ἀριθμὸ πέστροφες καὶ σαλμούς. Ἡ Ἰνγκερ τὸν ὑποδέχτηκε μὲ μεγάλο θάμιασμα, εἶχε χάσει ὁλότελα τὸ νοῦ της, χτυποῦσε τὰ χέρια της καὶ φώναζε:

— Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ!

Ἡ Ἰνγκερ τὸ εἶχε παρατηρήσει πόσο χαιρότανε καὶ περηφανευότανε μὲ τὸν ἔπαινό της καί, τότες, ξέσπαζε σ' ὅσο πιὸ πολλὰ γαλίφικα λόγια μποροῦσε: πὼς κάτι τέτοια, τάχατες, δὲν εἶχανε δεῖ τὰ μάτια της ποτὲς καὶ δὲν καταλάβαινε πῶς τὰ κατάφερε νὰ κουβαλήσει τόσο ψαρικό. Γιὰ ὅλο τὸν κόσμο! Τσ! τσ! τσ!

Μ' ἀκόμη κι' ἀπὸ μιὰν ἄλλη ἀποψη ἢ Ἰνγκερ ἦτονε μιὰ εὐλογία γι' αὐτόνα. Μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἶχε ἓνα ὀλωσδιόλου ὄμορφο μούτρο, καὶ μπορεῖ νὰ 'τονε λίγο τὸ μυαλό της, — εἶχε, ὅμως, στὸ σπῖτι ἐνοῦς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς της ἀφήσει δυὸ πρόβατα μὲ τὰ μικρά τους, καὶ πῆγε νὰ τὰ φέρει. Αὐτὸ 'τονε τὸ πιὸ ἀπαραίτητο ἀπ' ὅ,τι θὰ μποροῦσε νὰ φέρει κανεῖς, τώρα, στὴν καλύβα, — πρόβατα μ' ὅλο τὸ μαλλί τους καὶ τ' ἀρνάκια τους, τέσσερα ζωντανὰ ἀκόμη, τὸ κοπάδι πλήθαινε ὀλοένα, ἄχ, ναί, Θεέ μου, πού 'σαι στὸν οὐρανό, ἦτονε γιὰ θάμιασμα νὰ τὸ βλέπεις νὰ μεγαλώνει ἔτσι. Ἡ Ἰνγκερ, ὅμως, ἔφερε, ἐχτὸς ἀπὸ τὰ ζῶα, κι' ἄλλα ἀκόμη. Ἐφερε τὰ φουστάνια της κι' ἄλλα πράματα πού ἦντουσαν δικὰ της, ἓναν καθρέφτη, ἓνα κορδόνι μὲ κάμποσες ὄμορφες γιαλένιες χάντρες μπλονιασμένες σ' αὐτό, χερόχτενα κι' ἓνα ροδάκι. Γιὰ διές, ἂν τὸ πρᾶμα ξακολουθήσει ἔτσι μὲ δαύτη, γρήγορα θὰ γιομώσουν ὅλα ἀπὸ τὴ γῆς ἴσαμε τὴ σκεπὴ κ' ἢ καλύβα δὲ θὰ 'χε τόπο γιὰ ὄλα! Ὁ Ἰσάκ ἦτονε, φυσικά, πολλὰ συγκινημένος μπροστὰ σὲ τόσο γῆϊνο θησαυρό. Ἐνεκα, ὅμως, πού ἦτονε λιγόλογος ἀπὸ φυσικοῦ του, τοῦ 'πεσε βαρὺ νὰ μιλήσει γιὰ ὅλ' αὐτά, βγῆκε ὄξω, στάθηκε μπρὸς στὴν πόρτα, κοίταξε τὸν καιρὸ κ' ὕστερις ξαναμπῆκε. Ναί, σίγουρα ἢ τύχη του ἦτονε μεγάλη μ' αὐτὴ τὴ γυναίκα κ' ἔνιωθε ὀλοένα νὰ ξεπηδᾷ κάτι ζεστὸ μέσα του, συμπάθεια νὰ 'τονε, ἀγάπη νὰ 'τονε, πέ το ὅπως θές, μὰ ἦτονε κάτι τις πολλὰ ζεστό.

— Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κουβαλᾷς τόσο πολλὰ πράματα, εἶπε.

— Ἐχω, μάλιστα, ἄλλοῦ, πολὺ περισσότερα. Κ' ὕστερις ἐγὼ 'χω τὸ μπάρμπα μου τὸ Ζίφερτ, ἀδερφὸ τῆς μάνας μου. Ἄκουσες νὰ μιλοῦνε γι' αὐτόν;

— Ὁχι.

— Εἶναι πλούσιος ἄνθρωπος. Εἶναι ὁ περιφερειακὸς εἰσπράχτορας τῆς κοινότητος.

Ἡ ἀγάπη ἀποβλακώνει τὸν ἔξυπνο. Ὁ Ἰσάκ θέλησε νὰ τῆς φανεῖ εὐχάριστος μὲ τὸν τρόπο του, κ' ἔκανε πολλὰ γι' αὐτό.

Ὁ,τι θὰ μποροῦσα νὰ πῶ, τό 'κανε:

— Μὴν σκαλίσεις ἐσὺ τὶς πατάτες. Θὰ τὶς σκαλίσω ἐγὼ τὸ βράδι, ἅμα γυρίσω.

Πῆρε τὸ τσεκούρι, τὸ λοιπόν, καὶ πῆγε στὸ δάσος. Τὸν ἄκουε νὰ ρίχνει δέντρα, δὲν εἶχε πάει πολὺ μακρὰ στὸ δάσος, ἄκουε τὸ τρίξιμο καὶ κατάλαβε πὼς ἔρριχνε μεγάλα δέντρα. Ὑστερίς, ἀφουγκράστηκε λίγο, βγῆκε ὄξω καὶ σκάλισε τὶς πατάτες. Ἡ ἀγάπη ξεξυπνᾷ τὸ βλάκα.

Τὸ βράδι, γύρισε ἐκεῖνος πίσω, μ' ἓνα μεγάλο δοκάρι ποὺ τὸ κουβαλοῦσε δεμένο μ' ἓνα χοντρὸ σκοινί, σέρνοντάς το. Ἄχ, τὸν ἀπολίτιστο, τὸν καλόκαρδο Ἰσάκ, λαχάνιαζε κ' ἔκλαιε ἀπὸ τὸ ζόρι του καθὼς τό 'σερνε, ἔκανε ἔτσι σάμπως μονάχα ἐκεῖνος νὰ 'τονε ἱκανὸς γιὰ κάτι τέτοια, κ' ἔβηχε καὶ ξερόβηχε γιὰ νὰ βγεῖ ἐκείνη ὄξω καὶ νὰ τὸν ἀποθαμάσει.

Ἀκριβῶς τῆ στιγμῇ πού 'φτανε, τοῦ φώναξε κι' αὐτῆ:

— Θαρρῶ πὼς εἶσαι τρελλός! Καλὲ τί ἄνθρωπος εἶσαι σύ! εἶπε.

Ὁ ἄντρας δὲν τῆς ἀπηλογήθηκε, γιὰτὶ δὲν τοῦ καλόρθε. Νὰ κουβαλήσει ἓναν τέτοιο κορμὸ δέντρου κ' ἐκείνη νὰ μὴ βρεῖ κάτι πιὸ πολὺ ἀπὸ ἄνθρωπο γιὰ νὰ τὸν παρομοιάσει, αὐτὸ δὲν ἦτονε κουβέντα νὰ εἰπωθεῖ κιόλας.

— Καὶ γιὰ τί πρᾶμα θές, τὸ λοιπόν, αὐτὸ τὸν κορμὸ; τὸν ρώτησε.

— Ἄχ, μήτε κ' ἐγὼ δὲν ξέρω ἀκόμη, τῆς ἀποκρίθηκε, παρασταίνοντας τὸ σπουδαῖο.

Τώρα, ὅμως, εἶδε πὼς ἐκείνη εἶχε σκαλίσει κιόλας τὶς πατάτες καὶ μ' αὐτὸ φάνηκε πὼς ἦτονε τὸ ἴδιο, σχεδόν, σὰν κι' ἐκεῖνον, δουλευταροῦ. Μ' αὐτὸ κατὰ τὴν κρίση του δὲν ἦτονε τίποτις, καί, τὸ λοιπόν, λευτέρωσε τὸ σκοινὶ ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου καὶ ξανάφυγε.

— Φεύγεις πάλι; ρώτηξε.

— Ναί, ἀποκρίθηκε κείνος κακοφανεμένος.

Ξαναγύρισε μ' ἓνα δεύτερο κορμὸ δέντρου κι' οὔτε λαχάνιαζε, οὐδ' ἔκλαιε, τὸν ἔσυρε μόνο, σὰν κανένα καλὸ βῶδι, ὡς ἀπάνου στὴν καλύβα καὶ τὸν παράτησε.

Κι' ὅσο κράτησε τὸ καλοκαίρι κουβάλαγε ὄλοένα καὶ πιότερους κορμούς καὶ τοὺς σῴριαζε μπροστὰ στὴν καλύβα.